

<div></div>
עין משפט נר מצוה
<p>א א מיי"פ"ו מהלכות ממרים הלכה ה סמג לאוין רכ: ב ב מיי"שם הל' יא': ג ג ד מיי"שם הל' ה: ד ד מיי"שם הל' ו: ה ו מיי"פ"ח מהלכות גזלה הלכה ו: </p>

סח:

בן סורר ומורה. בן הסמוך לגבורתו. וא"ת דילמא שנה שלפני גדלות כדלשכתן (נדה דף מו.) במופלא הסמוך לאיש לענין נדרים ומפר"ת דהכא דריש לאיש דמשמע לשון גבורה כדכתיב (מ"א ז) וחזקת והיית לאיש וא"ת א"כ למה לן במתני' טעמא דשלא צא לכלל מנות וי"ל דהוי אמינא דמקודם הצאת שערות מתחיל הזמן דסמוך לגבורתו של איש ואפי' הוי יומר מג' חדשים לא הוה חיישין במה שבימי קטנות כיון דאינו ראוי להוליד דקרינא ביה בן ולא אב:
קמ"ן אי אתה צריך לחזור בו.

וא"ת ומנא ליה להאי קטן

ממונא האמרי' צפרק מי שמת (ב"ב דף קסו.) אין זכייה לקטן ואי בשזיכו לו ע"י אחר הא איכא למ"ד בפ' מי שמת' זכין לגדול ואין זכין לקטן ואפי' למ"ד זכין לקטן היינו מדרבנן ולא מדאורייתא דזכייה מתורת שליחות כדמוכח בפ"ק קדבא מליעא (דף יב. ע"ש) דאמרי' חזר משום ידה אימרבי ולא גרע משליחות וקטן לאו בר שליחות הוא ומיהו בפ' התקבל (גיטין דף סד: ושם) גבי לרור חורקין אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה בין לעצמו בין לאחרים משמע דהיינו מדאורייתא מדפרין למ"ד אחד זה וא' זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים מההיא דמערימין על מעשר שני דמשמע דזוכה לאחרים מדאורייתא והא דתנן בהנוקין (שם דף נט:) מניאת חרש וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום אבל מדאורייתא לא דעת אחרת מקנה אותן שאני והשתא ניחא הא דאמר בפ' לולב וערבה (סוכה דף מו:) לא ליקני איניש לוליביה ליעוקא דיעוקא מיקנא קני אקנויי לא מקני דמיקנא קני אפילו מדאורייתא דע"י

דעת אחר' מקנה אותן זוכה מדאורייתא לאחרים לרב אסי דגיטין ולעצמו לכולי עלמא והא דאמר בריש פ"ב דקידושין (דף מג. ושם) איש זוכה ואין קטן זוכה היינו דאין ממנה אחרים על פסחו אי נמי שאין זוכה לאחרים קאמר אע"ג דדעת אחרים מקנה אותן ודלא כרב אסי וא"ת והיאך מדקדק בגיטין^(י) דזוכה לאחרים מדפודה מעשר שני לאחרים והלא אפי' לעצמו לא זכי מדאורייתא כשאין דעת אחרים מקנה אותן ובחילול מעשר מי איכא דעת אחרת מקנה לאחרים ע"י זכיות קטן וי"ל דקסבר המקשה דכמו שזוכה לעצמו בחילול מעשר מן התורה מחמת דמופלא סמוך לאיש דאורייתא כמו כן זוכה לאחרים מן התורה וקצת משמע צירושלמי צפרק חלוץ דאס הוא בן דעת אית ליה זכייה מדאורייתא דאמרינן רבנן דקיסרי אמרי כאן בתינוק שיש בו דעת כאן בתינוק שאין בו דעת ובאצחו נשך (ב"מ דף עא.) משמע דלית ליה זכייה מדאורייתא דגרסי' ברוב ספרים קטן נהי דשליחות לית ליה זכייה מדרבנן אית ליה ויש ספרים דלא גרסי' מדרבנן ועוד משכחת לה שיש לו ממון לקטן כגון שירש את אביו קודם שנתגייר כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף יח.) דעובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה שנא' כי ירשנו לעשו נתמי את הר שער אי נמי במעשה ידיו דמלאכתו ושכר טרחו שלו מדאורייתא וא"ת היאך יתחייב אדם אשם על גזילו הא אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן כדדרשין בהגזל קמא (ב"ק דף קו:) וצפרק שצועת

הדיינים (שצועת דף מג.) כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום וי"ל דהני מילי בטענת כפירה והודאה אבל ע"פ עד אחד נשבעים אי נמי בקופץ ונשבע וא"ת והיאך נתגייר כי אמרינן נמי דקטן אית ליה זכייה מדאורייתא ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים אמרינן באצחו נשך (ב"מ דף עב.) דכיון דלא אחי לכלל שליחות לית ליה זכייה אפי' מדרבנן ומיהו הא לאו קושיא היא דא"כ תיקשי לן כל גרים היאך מטבילין אותן אלא כיון דזכייתו וידו באין כאחד שאני אבל אי קטן לית ליה זכייה מדאורייתא ודאי קשה היאך נתגייר וי"ל כגון שנתגיירה אמו כשהיא מעוברת כדאמרי' צפרק הערל (בימות דף עח. ושם) אשת עובד כוכבים מעוברת שנתגיירה בנה אין לרין טבילה ואפשר השתא דאחרי כן יורש את אמו ומיהו קשה מההיא דפ"ק דכתובות (דף יא. ושם) דאמרי' גר קטן מטבילין אותו ע"ד צ"ד ולכל מילי חשיב גר להמירו צבת ישראל וקידושיו קדושין ובניו חוללין ומייצמין ולכל מילי דאורייתא ולא משמע שיהא מטעם דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מן התורה חדא דה"מ בשב ואל תעשה והאי קום עשה הוא ועוד מדפרין מאי קמ"ל תנינא זכין לאדם שלא בפניו וגראה דזכייה דגירות לא דמי לשאר זכיות דמה שב"ד מטבילין אותו אינם אדם דעבדו אלא הוא זוכה בעצמו ובגופו שנעשה גר ונכנס תחת כנפי השכינה והא דפרין דכתובות (שם) תנינא זכין לאדם שלא בפניו ומשני מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה היינו משום דאס היתה חובתו לא היה לצ"ד להתמנע להכניס גופו בדבר שיש לו חובה ואפילו בתינוק דלאו בר דעת חשיב גר מדמייתי מקטנה פחותה מצת שלשה שהזכייה בעצמו הוא כדפרישית שהמילה והטבילה בגופו וגם מנינו שאבותינו נכנסו לצרית במילה וטבילה והראת דמים וכמה קטנים היו בשעת מתן מורה וצפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עז.) אמר ר"ש דגירות שנתגיירה פחותה מצת שלש כשירה לכהונה שזרעו בתוליה בישראל ומייתי ראייה מדכתיב בשלל מדין וכל הטף בנשים וגו' והרי פנחס היה עמיהן ואע"ג דאמרינן בכתובות (דף יא.) הגדילו יכולין למחות הא אמרינן דכשגדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולין למחות דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות שהיתה בגופם ואין חסירים אלא קצלת מנות ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קצלה:

בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

בן סורר ומורה וכו'. סדר נסקלין דתניא צפרקין דלעיל^(ז) מסיים הלכותיו ואזיל: **משיבא** **צ' שערות**. אבל מקמי הכי לא מיענש כדמפרש ואזיל שעדיין לא צא לכלל מנות: **עד שיקיף זקן**. שיהא זקן מוקף שער סביב כולו: **הסחסון ולא העליון**. לא זקן ממש אלא זקן אותו המקום אלא שדברו חכמים בלשון נקיה: **שנאמר בן ולא איש**. וזה משהקיף זקן איש הוא. ואע"ג דבן מקטנותו קרוי בן לא מניין לחיובי' מקמי שיבא שמי שערות דקטן פטור שלא צא לכלל מנות הלכך חיוביה בתר הכי הוא. ואע"ג דמכי מייתי שמי שערות לענין כל התורה איש הוי מיהו כי מיעטיה קרא לאו בתחלת אישותו קא ממעט כדמפרש בגמרא בן הסמוך לגבורתו של איש אלמא בתחלת אישותו חייביה קרא: **גמ' היכא אשכחן**. בשאר עונשין דענש הכתוב את הקטן דהכא בעי קרא למיפטריה: **אטו בן סורר ומורה על שם חטאו נהרג**. דנבעי בר עונשין וכי מה חטא שיהרג מפני שאכל תרמימר בשר ושתה חזי לגו יין ועל שם סופו נהרג כדמפרש בשליה פרקין (דף עב.) סוף שמגמר נכסי אביו ומצקש למורו ואינו מוצא וכו' אמרה תורה מוטב ימות וכלי ימות חייב: **וכי יהיה לאיש בן סורר ומורה**. לכשיגיע לכלל איש הבן הזה קורא לו הכתוב בן סורר ומורה: **סני ר' חייא**. צמתניתיא הכי משיבא שמי שערות עד שיקיף זקן^(י) עד שיקיף עטרה: **כי אסא רב דימי**. פרשה דהא דתנא עד שיקיף עטרה לאשמועינן הקפת גיד זקן המתחנך דקתני מתני' הקפת גיד קאמר סמוך לציצים ולא הקפת הכיס של ציצים דהוו לבתר הכי טובא: **רב חסדא**. סבר קטן שלא הביא שמי שערות מוליד: **לכדרב יהודה**. דאמר האי לאיש בבן סורר ומורה עצמו קאי והכי קאמר כשהיה הבן לאיש כלומר כשיגיע לכלל אישות: ה"ג א"כ **נימא קרא בן לאיש**. דמשמע שפיר דהכי קאמר כי יהיה הבן לכלל איש: **מאי כי יהיה לאיש בן**. השתא משמע כשהיה לאיש בן דהאי איש אלאבות קאי ולמעוטי דבנו של קטן פטור לעולם: **ואימא כוליה**. האי קרא לכדרב חסדא הוא דאחי למעוטי בנו של קטן אבל קטן עצמו מיחייב דהא בן כתיב וסמוך לגבורתו של איש מנא לן: ה"ג א"כ **נימא קרא כי יהיה בן איש**. אי"כ דכוליה אלאבות קאי לא לכתוב ביה למי"ד אלא וכי יהיה בן איש סורר ומורה דמשמע בנו של איש ולא בנו של קטן: **מאי**. וכי יהיה לאיש למה הקדים לאיש צרישא והוצרך להטיל בו למי"ד: **שמע מינה סרסי**. משום דהשתא משמע הכי ומשמע הכי כי יהיה בן לאיש כשיגיע לגבורתו של איש ומשתמע נמי אלאבות כי יהיה לאיש גדול בן ולא שיהיה לקטן בן: **ופליגא דרבה**. הא דרב חסדא דאמר קטן שמוליד פטור דלאלמא דקטן מוליד פליגא דרבה: **ואס אין לאיש גואל**. גבי גזל ונשבע על שקר דכתיב לעיל מנייה והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו והאי אשמו קרן של גולה: **שאין לו גואלים**. אין לך אדם בישראל שאין לו גואלים כל זמן שלא כלו בני יעקב הקרוב קרוב קודם: **בגזל הגר**. ומת לאחר שנשבע לו ואין לו יורשים: ואמר

דהני מילי בטענת כפירה והודאה אבל ע"פ עד אחד נשבעים אי נמי בקופץ ונשבע וא"ת והיאך נתגייר כי אמרינן נמי דקטן אית ליה זכייה מדאורייתא ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים אמרינן באצחו נשך (ב"מ דף עב.) דכיון דלא אחי לכלל שליחות לית ליה זכייה אפי' מדרבנן ומיהו הא לאו קושיא היא דא"כ תיקשי לן כל גרים היאך מטבילין אותן אלא כיון דזכייתו וידו באין כאחד שאני אבל אי קטן לית ליה זכייה מדאורייתא ודאי קשה היאך נתגייר וי"ל כגון שנתגיירה אמו כשהיא מעוברת כדאמרי' צפרק הערל (בימות דף עח. ושם) אשת עובד כוכבים מעוברת שנתגיירה בנה אין לרין טבילה ואפשר השתא דאחרי כן יורש את אמו ומיהו קשה מההיא דפ"ק דכתובות (דף יא. ושם) דאמרי' גר קטן מטבילין אותו ע"ד צ"ד ולכל מילי חשיב גר להמירו צבת ישראל וקידושיו קדושין ובניו חוללין ומייצמין ולכל מילי דאורייתא ולא משמע שיהא מטעם דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מן התורה חדא דה"מ בשב ואל תעשה והאי קום עשה הוא ועוד מדפרין מאי קמ"ל תנינא זכין לאדם שלא בפניו וגראה דזכייה דגירות לא דמי לשאר זכיות דמה שב"ד מטבילין אותו אינם אדם דעבדו אלא הוא זוכה בעצמו ובגופו שנעשה גר ונכנס תחת כנפי השכינה והא דפרין דכתובות (שם) תנינא זכין לאדם שלא בפניו ומשני מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה היינו משום דאס היתה חובתו לא היה לצ"ד להתמנע להכניס גופו בדבר שיש לו חובה ואפילו בתינוק דלאו בר דעת חשיב גר מדמייתי מקטנה פחותה מצת שלשה שהזכייה בעצמו הוא כדפרישית שהמילה והטבילה בגופו וגם מנינו שאבותינו נכנסו לצרית במילה וטבילה והראת דמים וכמה קטנים היו בשעת מתן מורה וצפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עז.) אמר ר"ש דגירות שנתגיירה פחותה מצת שלש כשירה לכהונה שזרעו בתוליה בישראל ומייתי ראייה מדכתיב בשלל מדין וכל הטף בנשים וגו' והרי פנחס היה עמיהן ואע"ג דאמרינן דכשגדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולין למחות דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות שהיתה בגופם ואין חסירים אלא קצלת מנות ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קצלה:

בידוע

מסורת הש"ם

(א) נדה נב., (ב) ולקמן עא"ל: (ג) ב"ק קט. קדושין כא., (ד) ודף נג., (ה) עד שיקיף זקן לימא בס"א, (ו) [שיין לרף פטנ.,] (ז) [שם קמ.,] (ח) ודף סה. וסס.,

❖❖❖

תורה אור השלם

1. כי יקרה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויפרו אותו ולא ישמע אליהם: דברים כא יח
2. ואם אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליו לבחן מלבד איל הפפרים אשר יכפר בו עליו: במדבר ה ח

❖❖❖

מוסף רש"י

משיבאי שתי שערות ועד שיקיף זקן. אבל קודם צ' שערות לאו בר עונשין הוא ומשהקיף זקן ראוי להוליד ורחמנא אמר בן ולא הראוי להיות אב (נדה ב.). התחתון ולא העליון. באין הקפת זקן אמרו בתמחון שלמטה ולא אמרו בתמחון למעלה (שם). וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל. מרע יעקב. בעוד אחד מכל ישראל קיים הוא קרוב לו (קדושין בא.). אם אין לו בן או בת או אח יש לו קרוב עד יעקב אביו הקרוב קרוב יורש (ב"ק ססו.). אלא בגזל הגר, ונשבע לשקר דכתיב למעול מעל בסי' (שם).